

Ukininkas

Prekė laikraščio:

Prusose ir i Austriją 2½ auks.
i Ameriką ir i kitas svetimas
žemes 4 auks.
i Rusiją (kuvertuose) 5 rubl.

LIETUVOS

UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė apgarsinimų:

Už eilutę smulkaus
rašto arba už jos vietą per
pusę įpuslapio 60 feningių.

IŠEINA KAS MĖNESIS VIENĄ KARTĄ.

Broliai Lietuviai!

Visur kalbėjime lietuviškai, skaitykime lietuviškas knygas ir laikraščius, reikalaukime nuo maskolių lietuviškos spaudos!

Laikykimės savo tikėjimo, saugokimės pravoslavijos, maskoliškų maldų ir ikonų!

Rupinkimės patys pažinti valsčių tiesas, prižiūrėkime valsčių reikalus, i valsčių vyriausybę skirkime tik dorus žmones ir tikrus lietuvius, o tada neišgalės mus skriausti visoki raštininkai, žemskiai, viršininkai ir kitoki žvaigždėti plėšikai!

Telkkimės i naudingas draugystes! Imkimės prie amatų ir prekystės!

Patys prižiūrėkim mokyklas, reikalaukim, kad dabar jose bent tikėjimo ir lietuviškos kalbos mokintų ant tikrų lietuviškų knygų!

Neimkim nė i rankas lietuviškų knygų atspausių maskoliškomis litaromis!

Uždrauskim ir savo vaikams mokintis ant tokių knygų!

Visi eikime išvien ir tikrai savo priešininkus mes pergalėsime!

Parapijų reikalai.

Parapijų reikalai teip mažai yra žinomi, kad ne pro šalį bus čion pakalbėti, kokia tvarka yra įvesta dalyke valdymo parapijos reikalų.

Kitąsyk bažnyčios ir kunigai turėjo savo žemę ir turtus ir teip kaip kiti ponai laikė baudžiauninkus. Anglijoje, atėjus normanams, ir Francuzijoje prieš Didžiąją Revoliuciją (1789) kunigams prigulėjo trečia dalis žemės, o Ispanijoje pabaigoje XVIII amžiaus kunigai turėjo iš savo turtų 350 milijonų frankų (apie 100 mil. rublių) pelno (šešta dalis viso pelno iš žemės). Visus tuos turtus igijo bažnyčia tankiausiai kaipo aukas nuo mirštančių*, t. y. per testamentus. Be to bažnyčia ėmė nuo žmonių t. v. dešimtinės arba kalėdas ir kitokius mokesčius.

Tuos turtus aukavo žmonės bažnyčiai mielai, nėra bažnyčia viduramžių darydavo žmonėms daug gero: ji šelpė vargdienius ir priglausdavo juos tam tikruose jos įtaisytuose namuose priglaudus, statydino ligonbučius ir užžiūrėjo ligonius**), įrengdavo mokyklas, mokino vaikus ir t. t. Bažnyčia turėjo tuomet didelę valdžią. Svetiška valdžia buvo tuomet silpna. Bet kada svetiška valdžia sustiprėjo, ji pradėjo rupintis apie tuos reikalus, kurie pirma buvo vieninteliai po užžiūrėjimu bažnyčios. Apšvietimo ir labdarystės reikalai perėjo i rankas svetiškos valdžios ir per tai turėjo pereiti i jos rankas teip-gi dalis bažnyčios turtų. Lenkų Karalystėje tokia atmaina įvyko pabaigoj 1865 metų, 14 (26) gruodžio 1865 metų buvo išduotas ukazas, pagal kurį buvo įsakyta priskirti bažnyčios turtus prie viešpatystės turtų,

*) Francuzai ir vokiečiai tokias aukas vadino „aukomis mirštančių rankos“ (propriété de la main morte, Besitz der todten Hand).

**) Nuo tos gadynės užsiliko pas mus prie bažnyčių t. v. „špitales“, kur laikomi yra dabar ne ligoniai, bet prabaščių bernai ir bažnyčios tarnai.

o i vietą pelno iš tų turtų mokėti kunigams algas ir užlaikyti dvasiškas įtaisas*).

Tokių būdų nuo bažnyčių buvo atimta žemė, pievos, ganyklos, girios, malūnai, ežerai, paršamdomi namai ir pinigai, aukauti bažnyčiai, arba kunigams, arba paskirti ant atlaikymo mišių ir tt. Bažnyčioms paliko valdžia tik kapines ir da tiek žemės, kiek reikia ant daržų ir sodų (bet ne daugiau, kaip 6 margus), be to paliko butus gyventi kunigams ir bažnyčios tarnams (art. 24). Rinkti dešimtines (kalėdoti) buvo uždrausta. Ant užlaikymo paskirtos yra kunigams algos: arcivyskupui — 6000 rub. ant metų, vyskupui — 5000 rub, vyresniajam prabaščiui — 500 rubl. paprastamjam prabaščiui ir tikramjam (parapijiniui) prabaščiui, ir tikramjam kanauninkui — po 300 rubl. džiakonui ir vikarijui — po 150 rub. Be to ant dovanų prabaščiams už naudingą tarnavimą, sutinkantį su valdžios norais, paskirta 10 000 rub., ant netikėtų reikalų (tardymų, pašalpos kunigams paskiria ministeris Vidaus Dalykų iš tam tikro fondo pagal patarimą Dvasiškosios Kollegijos iki 900 rub. Ant pastatymo arba pataisymo bažnyčių ir triobų, prie bažnyčios prigulinių, ministeris Vidaus Dalykų gali paskirti pašalpos iki 10 000 rub.**). Aukos ant užlaikymo dvasiškųjų eina į valdžios rankas, o pinigai paskirti „ant bažnyčios“, t. y. ant pastatymo ir pataisymo bažnyčių ir parapijos namų, įtaismo kapinių, bažnyčios grožių, indų, arnolų ir kitokių padarų eina į tam tikrą fondą Ministerijos Vidaus Dalykų ir buna suvartojami pagal testamentą 155 ir 156. Fondas tas yra padėtas Dvasiškoje Kollegijoje, bet pinigų užžiuri Ministeris Vidaus Dalykų, nuo kurio priguli budas sunaudojimo kapitalų arba procentų nuo tų kapitalų. Jeigu pagal testamentą už aukautus pinigų turi but atlaikytos mišios, tuomet tie pinigai teip-gi eina į kasą ir valdžia tēmyja, kad pinigai būtų priguliničiai sunaudoti. Numirus kunigui be testamento, $\frac{1}{7}$ dalis jo turto eina ant reikalų tos bažnyčios, prie kurios jis gyveno (115). Turtas bažnyčių yra po užžiurėjimu valdžios, prabaščiai atsako už jo cielybę ir turi išduoti valdžiai rokundą apie jo stovį (122).

Prie valdymo parapijos reikalų prigul teip-gi parapijos gyventojai, turintieji bent 3 margus lauko, kurie susirinkę turi tiesą tartis apie parapijos reikalus teip, kaip ir ant valsčiaus susirinkimų. Ant susirinkimų pirmą vietą užima vaitas arba šaltyšius ir sutarimus padaro

*) Najwyższy ukaz o urządzeniu Rzymsko-Katolickiego światowego (białego) Duhowien'stwa w królestwie Polskiem (Dziennik Praw t. 63 p. 368—390) od 14 (26) Grudzia 1865 r.

**) Zr. Ustav inostrannich isboviedanji art. 130 (svod zakonov t. XI).

pagal daugumą balsų*) Bažnyčios turtui prižiūrėti parapijos susirinkimas išrenka ant 6 metų 3 savo ištikimuosius arba t. v. bažnyčios užveizdus („dozorą“), kurie drauge su prabaščium turi rūpintis apie užlaikymą švaros ir tvarkos bažnyčioje, apie taisymą bažnyčios ir prigulinių prie jos namų ir kapinių, apie įtaisymą arnotų, kamžų abrozų, liktorių, morų ir kitų reikalingų padarų, žodžiu sakant apie visus matrijališkus bažnyčios reikalus. Bet nė prabaščius, nė bažnyčios užveizdai ne gali be parapijos sutikimo uždėti ant žmonių koki nors mokesį. Prie kiekvienos parapijos turi but kasa ir knygos, kur užsirašo mokesčiai už atlikimų dvasišką reikalų pagal valdžios įvestą taksą.

Taksa mokesčių už atlikimą dvasiškų reikalų (jura stolac) yra įvesta pagal paliepinimą buvusios Viespatystės Komisijos Dvasiškų ir Apšvietimo Reikalų 30/XII 1818 m., 19/VII ir 18/X 1824 m., o 8 (20) vasario 1865 m. išsiuntinėta į visas parapijas, kad būtų iškabinta ant sienų parapijinių raštiniųčių (kanceliarijų). Taksa ta yra tokia:

1. mišios skaitytines 30 kap.
2. palaidojimas suaugso:
 - a) apgiedojimas 45 kap.**)
 - bažnyčios tarnams (4-čia dalis) $11\frac{1}{4}$ kap.
 - b) išlydėjimas (eksportacija) . . . 15 kap.
 - bažnyčios tarnams (3-čia dalis) 5 kap.
 - c) pastatymas didelio katafalko 30 kap.***)
 - bažnyčios tarnams 10 kap.
 - d) kiekviena žvakė prie katafalko 10 kap.
 - e) kiekviena lemputė „ „ . . . 5 kap.
 - g) ekzekvijos 45 kap.
 - i) skambinimas su daugiau kaip 2 varpais 10 kap.
 - k) ant kapinių reikalų į tam tikrą sandėlį 15 kap.¹⁾
3. kiekviens užsakymas apie sueinančius į porą 10 kap.
- 4) šliubas („vinciavojimas“ 30 kap.

Krikštas ir palaidojimas be giedojimo ne kaštuoja nieko. Reikia čion da paminėti, kad šita taksa yra pritaikyta prie ukininkų ir darbininkų. Turtingesnieji moka 2 syk (už šliubą 4 syk) daugiau, o didžturčiai — 4 syk (už šliubą 9 syk) daugiau, ne kaip čion paminėta.

Dalis tų pinigų eina ant naudos bažnyčios tarnų, o kiti pinigai pereina į rankas sąnarių nžveizdėjimo, kurie su tais pinigais apmoka kaštas atlikimo dvasiškų reikalų, o likusius

*) Ukaz 14 (26) Lipca 1864 r. art. 4; 5. (Dziennik Praw t. 62 p. 281.)

**) apgiedojimas ne suaugusio (iki 15 metų) — 30 kap. ir 4-ta dalis tarnams.

***) pastatymas mažo katafalko (iki 15 metų) — 15 kap. ir 3-čia dalis tarnams.

¹⁾ laidojant nesuaugusį — $71\frac{1}{2}$ kap.

pinigus apverčia ant kitų bažnyčios reikalų (taisymo, padailinimo ir t. t.)*)

Be to parapijos raštinyčioje daromi yra civiliški (svietiški) aktai, už kuriuos teipo-gi yra valdžios paskirtas mokestis pagal taksą. Už aktą apie gimimą mokasi 10 kap. (už mergos vaiką — 15 kap.) už aktą apie mirimą 6 kap., už aktą apie šliubą — 15 kap. Pinigai, surinkti už aktus, eina ant naudos to, kas veda aktus, t. y. prabaščiaus. Jeigu aktų reikalauja neturtėlis, kurį pažįsta sustatytojai aktų, arba kuris gal parodyti liudyjimą apie neturtingumą, tuomet ne reikia mokėti nieko už aktus**).

Apsvarstydami atmainas, įvykusias gyvenime dvasiškių, mes matome pirmiausiai, kad kunigai yra nustoję tos laisvės kokią turėjo pirmiausiai, kad kunigai yra nustoję tos laisvės kokią turėjo pirmą. Kunigai pasidarė valdininkais (činovnikais) ir valdžios tarnais; valdžia moka jiems algas, paskiria dovanas už gerą tarnavimą, duoda pašalpą ir tt.

Dabar išisventinimas ir paskyrimas vietos prigul nuo valdžios (Komisijos Dvasiškių ir Vidas Dalykų). Prabaščiai gali užimti vietą tik po užtvirtinimo valdžios ir negali but perkelti nė nustoti prabaščystės be valdžios daleidimo. Kunigai yra nuolat po priežiūra policijos, be policijos daleidimo ne gali nė į kitą parapiją nuvykti ir už mažiausią nusizengimą buna persekiojami.

Per tai, žinoma, didei apsunkintas yra praplatinimas bažnyčios mokslo ir aprupinimas dvasiškių žmonių reikalų.

Be to algos kunigų o ipatingai vikarijušų (150 rub. ant metų) yra labai mažos ir ne gali ištekti ant išsimaitinimo. Mokesčiai už atlikimą dvasiškių reikalų teip-gi yra maži; taksa yra padaryta vos pradžioje šio amžiaus (1818 m.) ir užsiliko iki šiai dienai. Apiplėšus bažnyčias ir ne aprupinus dvasiškių materijališkai, valdžia didelių mokesčių našta nuvertė ant žmonių, kurie ne tik moka po senovei kalėdas, bet turi šelpti kunigus ir kitokiu būdu. Valdžia žino apie tai, bet žiuri ant žmonių skriaudos ir tyli, nėra žmonės šelpdami kunigus, užvaduoja vadžių, prisisavinusią didelius bažnyčios turtus.

Aukos, paskirtos ant kunigų naudos, patenka į rankas valdžios, ir nuo to nė kiek ne pasigerina kunigų buvis. Norint kitąsyk bažnyčios buvo statomos ir taisomos tankiausiai kaštu pačių bažnyčių, o dabar šitie reikalai yra atliekami kaštu žmonių ir tik retai valdžia duoda žmonėms pašalpą (iki 10 000 rubl.) ant

statymo arba taisymo bažnyčių ir prie bažnyčios prigulinių triobų.

Norint žmonės mirdami aukauja „ant bažnyčios“ reikalų daug tukstančių rublių, bet tų aukų suvis ne žymu. Priežasčių tokio padėjimo bažnyčios reikalų yra daug. Bet svarbiausios iš jų yra dvi: budas surašymo testamentų ir budas parapijos valdymo. Testamentuose retai kada buna paminėta, ant kokio dalyko yra paskiriami pinigai ir išpildymas valios aukautojaus buna pavestas taukiausiai valdžiai, kuri paima pinigus ir užžiuri jų suvartojimą. Norint ne galima sakyti, kad valdžia pinigus prapuldytų, bet vis-gi reikia pripažinti, kad daug pinigų prapuola per netikusį priežiūrėjimą, nėra valdžia ne žiuri, nėra kaip, nė ant kokių dalykų buna išleisti aukauti pinigai. Bijodami, kad pinigai ne patektų į valdžios rankas, aukautojai užrašo pinigus ant vardo prabaščiaus kaipo skolą ir tokiu būdu padaro da blogiau, nėra suvis prašalina užžiūrėjimą ir atsakymą už ne gerą suvartojimą pinigų butų pavestas ne vienam, bet keletui ištikimų ir apšviestų žmonių arba t. v. komitetui, išrinktam visos parapijos. Toks komitetas, atlikęs darbą, turėtų išduoti rokundą prieš parapijos susirinkimą, ir tokiu būdu veikiausiai galima butų išpildyti valią mirusio. Žinoma, nauda iš tokios atmainos galėtų but tik tuomet, jeigu parapijoje atsirastų ištikimi ir apšviesti žmonės, kurie mokėtų gerai ir teisingai atlikti pavestą jiems darbą. Ir juo daugiaus butų apšviestų ir dorų žmonių parapijoje, juo geriaus butų atliekami parapijos reikalai. Jeigu visi pinigai, užrašyti „ant bažnyčių“, butų suvartoti priguliničiai, tuomet kiekviena parapija turėtų užtektinai pinigų ant bažnyčios ir ne reiktų teip tankiai rinkti mokesčius nuo žmonių. Be to reikia čion paminėti, kad bažnyčios užveizdas („dororas“) teip-gi galėtų padaryti daug naudos parapijai, jeigu pažintų savo reikalus ir pildytų juos priguliničiai. Parapijos užveizdas suvis ne veda parapijos knygų ir jų ne žiuri. Pinigų dalis, kuri prigul parapijai už palaidojimą (už katafalką, žvakes, lėmputes, skambinimą ir už kapines) suvis neina į parapijos kasą. Parapijinės kasos suvis nėra. Bažnyčios užveizdų kaip ir nebutų. Teip dalykams stovint, užlaikymas bažnyčių kaštuoja žmonėms labai brangiai. Laikas butų susiprasti.

Bitė ir Kirmėlaitė.

Žirnio šaliuje ankštaitė
Sau miegojo kirmėlaitė.
Bitei teko lėkt pro šalį
Ir užgauna tą miegalį:

*) Устав иностранных исповеданий art. 162 ir 163.

**) Rozporządzenie Namiestnika Kr. P. od 28 Września (10 Pardz.) 1824 r. (Dziennik Praw. t. IX. p. 62) art. 12.

Prasimerkė, pasiraivė
Ir į šonus apsidairė, —
O kad nieks jau nesitrunkė,
Tai ir vėl gardžiai sau krankė.
Ir da syki, išnetyčių,
Ją užgauna vėl sparnyčiu:
„Koks dabar čionai ledokas!“
Rėk' iš miego ji pašokus:
„Ar nė darbo dirbt nemoki?
Nors turėtum šioki-toki
Pagal save užsėmimą,
O ne traukti prakeikimą!“
Teip bitele įnai pludo
Ir savaip vėl tuoj užsnudo.
Kelios dienos tik prašoko.
— Štai žirneliai šmakšt nunoko:
Žirnių ankštys džiusta, yra
Ir grudeliai laukan byra.
„O nelaimė, Dieve mano!
Ar-gi čion jau rykštė Tavo?!
Nors davei jau duoną kietą,
Kam išplėsei man ir vietą“,
Šitepos ji eimanavo,
Verkė, keikė miegą savo.
Tai nuklausius bitė tarė:
„Kas, sesele, pasidarė?
Jug kas darbą dirbti moka,
— Tam dėl bado verkt gėdoka.“

Ir miegalis, mat, ant sviesto
Tur sau duoną ir-gi vietą. —
Bet-gi dalį turį menką.
O ir tosios greit netenka;
Ir išpėti jis negali,
Kaip duos Dievas sunkią dalį.
Ir tik galop jau pamatęs
Veltui guodžias susipratęs.

Pilvytė.

Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą.

(Tasą.)

Vandenyje ištirpsta netiktai kieti kunai, bet ir kunai panašūs į orą arba gazai. Ir paties oro vandenyje daug yra ištirpusio. Jeigu vandenyje nebutų oro, jame nė koks gyvas daiktas negalėtų gyventi. Visos žuvys, visi vandeniniai gyvulėliai ir žolės tiktai dėlto gali gyventi vandenyje, kad jiems užtenka tiek oro, kiek jo yra tenai ištirpusio.

Jeigu vandenyje yra ištirpusi anglirukštis,*) tai tokiam vandenyje gali ištirpti ir tokie kunai, kurie paprastame vandenyje netirpsta, kaip štai kalkės. Tokį vandenį, kuriame yra daug ištirpusių kalkių, mes vadiname kietu.

*) Gazas, kurs pasidaro anglims degant arba gyvuliams ir žmogui kvėpuojant.

Tokiame vandenyje nesuverda nė pupos, nė žirniai, nė virinant vandenį atsiskiria kalkės, nusistoja ant žirnių ir pupų ir neleidžia vandeniui persunkti į juos. Muilas teip-gi tokiam vandenyje neputoja.

Virinant vandenį, iš jo išeina oras ir visi gazai, kurie buvo jame ištirpę; todėl yvairių mažiausių gyvulėlių, kurių paprastame vandenyje buvo neišpasakyta daugybė, virintame nebėra, visi išmiršta ir naujai atsirasti negali, jeigu vanduo bus aklinau uždengtas.

Pirmiau matėme, kad vanduo užviręs pavirsta į garą: Čia kyla klausymas, ar vanduo negali pavirsti į garą ir nevirdams? — Žinoma gali, bet neteip umai; dar toli vanduo nuo virimo, o mes jau galime matyt viršum indo pilkus garus. Jeigu mes padėsime pilną stiklinę kur nors, ar ant lango, tai palaikę kokią dieną kitą, pamatysime, kad vandens stiklinėje tapo mažiau; jeigu palaikysime dar keletą dienų, vandens stiklinė visai nebeliks: vanduo išgaravo. Jeigu vieton į stiklinę įpilsime tą patį vandenį į torielką, vanduo greičiaus išgaruos, nė tuomet bus didesnis paviršius, o vanduo, jeigu nevirda, garuoja tik tai nuo paviršiaus. Verdantis-gi vanduo garuoja netik nuo paviršiaus, bet ir nuo gilumos, nuo dugno.

Slapios drapanos džiusta todėl, kad vanduo iš jų išgaruoja ir norėdami, kad greičiaus išdžiūtų, mes padžiaujame jas; tuokart pasidaro didesnis paviršius.

Garuoja vanduo ir nuo paviršiaus balų, lieknų, ežerų, upių ir jurių ir todėl tai orė visuomet yra garų.

Mes sakome, vanduo garuoja, vanduo pranyksta ore, arba kitaip sakant vanduo ištirpsta ore, kaip druska pranyksta, ištirpsta vandenyje. Kaip vandenyje gali ištirpti tiktai viena dalis druskos ar salietros, ar kitų kunų, teip ir ore gali ištirpti, gali užsilaikyti tiktai dalis garų.

Sakome, — vanduo prisigėręs druskos, — jeigu vandenyje tiek druskos ištirpo, juog daugiaus nebegali ištirpti; teip-pat ir oras esti prisigėręs garų, kada jame yra tiek garų, juog daugiau jų nebegali užsilaikyti ore.

Juo šiltesnis vanduo, juo daugiau jis gali užlaikyti (ištirpdinti) salietros; — juo šiltesnis oras, juo daugiau reikia garų, kad jis prisigertų.

Salietros prisigėręs vanduo ataušdams išskiria dalį ištirpusios salietros dulkelėmis, kurios susilieja į didesnius gabalėlius ir nusistoja ant dugno ir šonų stiklinės. — Teip-pat ir šiltas oras ataušdams ir nebegalėdams užlaikyti savyje visų garų, išskiria dalį jų teip-gi mažutytėmis dulkelėmis, kurios susilieja į smulkučius vandens lašelius.

Ką mes paprastai garu vadiname, tai ne garas, bet smulkutytės vandens dulkelės, kurios

teip lengvos, juog nekrinta žemyn. Garas nematomas, kaip ir oras. Mes visuomet kvėpuodami išleidžiame iš burnos ir garą; vasaros laike mes to garo nematome, nės jis susimaišo su oru, ištirpsta jame.

Žiemą-gi oras šaltas, jis mažiau tegali užlaikyti garų, todėl mums kvėpuojant dalis jų pavirsta į smulkutytes dulkeles ir mes matome pilką ruką.

Įneškime į šiltą triobą stiklinę šalto vandens; oras pagal šonus jos ataušta ir išskiria iš savęs dulkelėmis dalį garų; tos dulkelės susilieja po kelias į vieną ir pasidaro lašeliai, kurie attraukia stiklinę.

Naktį žemė ataušta ir atvėsina orą, kurs pagal žemę glaudžiasi; atvėsęs oras nebegali užlaikyti visų garų, kiek galėjo šiltas budams, ir dalis jų atsiskiria iš oro ir smulkiais lašeliais attraukia žolę, medžių lapus, akmenis ir kitus daiktus; sakome, — užsideda rasa. Jeigu žemė ataušta lig 0°, kada vanduo jau užšala, tai vieton ramos pasidaro šerkšna. Kada dangus apsiniaukęs, žemė neteip atvėsta ir todėl dažnai nėra nėkokių ramos; o giedrią naktį rasa esti užvis didesnė.

Oras atvėsta netik prisiliesdams prie žemės, bet ir susitikdams su srioje šalto oro. Saulei nusileidus, žemė greičiaus atvėsta negu vanduo; todėl paupiais oras pagal žemę šaltesnis, negu pagal vandenį; šiltesnis oras prisiliesdams prie šaltesnio ataušta ir iš garų pasidaro **rukas**. Toks rukas gali pasidaryti netiktai pažemėse, bet ir augštai padangėse. Šiltas oras kyla augštin, o kadangi augštai vėsiau, negu pagal žemę, todėl jis pasikėlęs ataušta ir garai pavirsta į ruką, kurs nuo apačios žiurint išrodo kaip koks muras: tai **debesys**. Tai-gi debesys toks pat rukas, kokią dažnai tenka matyti vasaros vakarais pagal vandenį; jis sudėtas iš smulkutyčių vandens dulkių; jeigu tos dulkelės susilieja po kelias į vieną, tada jos nuo sunkumo pradeda kristi žemyn; pakeliui jos susilieja su kitomis tokiomis pat dulkelėmis ir ant galo pagalios nukrinta ant žemės **lietaus** lašeliais.

Jeigu oras labai šaltas, tai tos smulkutytės dulkelės sušala į ledą, sulimpa į kruveles yvairaus didumo ir pavirsta į **sniegą**.

Kaip kada krinta ir **ledai**. Jie pasidaro tuomet, kada debesų dulkelės susilieja į lašelius ir tie lašeliai, krisdami žemyn, sutinka labai šaltą orą ir sušala į ledą. —

Dabar baigdami šnekėti apie vandenį, dar kartą apžvelgkime jo darbus. Ant žemės yra daugybė vandens, beveik tris ketvirčiai visos žemės vandens apdengti, o tiktai vienas ketvirtis

sausumos. Iš visur vanduo garuoja, o garas išsisklaido, išsiskiria ore. Oras, vėjui pučiant, neša garus, iki ne susitinka su šaltu oru, arba iki ne atvėsta dėl kitos kokios priežasties. Atvėsęs, išskiria garą smulkutėmis dulkelėmis. Iš daugybės tokių dulkių pasidaro yvairus debesiai. Jie skrenda padangėmis, vėjo nešami, ir atsiduria už šimto mylių nuo tos vietos, kur jie pasidarė. Debesų dulkelės, orui labiau atvėsus, susilieja po kelias į vieną vietą ir nuo sunkumo krinta žemyn: pasidaro lietūs. Lašeliai vandens, nukritę ant žemės, suteka į vieną vietą, kur slėniau, ir pasidaro balelės. — Oras nusigiedryjo, saulė užkaitino, iš balelių vanduo vėl garuoja, išsisklaido ore ir keliauja sau toliaus. O kas liko, — susigeria į žemę. Bet ir čia jam nėra pailsio. Jis sunkiasi gilyn, iki ne pasieks tokį žemės sluogsnį, pro kurį nebegali persisunkti, — ar tai smėlį, ar uolą. Jis graužiasi, veržiasi į tą pusę, kur lengviau išsiveržti. Štai rado jis sau taką, prasigraužė pro uolas ir akmenis, ką galėdams ištirpdė, praplaudė ir išsiveržė į žemės paviršių: atsirado **versmė**. Keli upersmių vanduo subėga į vieną tekme — pasidaro **upelis**. Dabar vanduo, vėl atsiduręs ant žemės paviršiaus, skubinasi, lekia į jures, viską griaudams, tirpindams, ardydams, ką jis pakelėje sutinka. Čia vėl tokia pat vandens kruvelė, toks pat upelis, skubinasi jam padėti, kad abiem lengviau būtų pergalėti visas kliutis, kokias daro jiems žmonės ar gamta. Sutiko uolą, — aplenkia; molio kalnelį — pragraužė ir molio daleles su savim nusinešė; čia reikia nusileisti nuo kalno, — jis kriokdams ir putodams krinta į pakalnę. Papulė akmuo, smėlis ar molis — viską ridena, neša, iki pailsės ne pames kur pakelėje. Čia priirideno akmenų kruvą, tenai sunešė švyriaus ar smėlio salą, toliau jis užsikimšo sau kelią moliu, kurį pakeliui išplaudė iš kalno. Ant galo, tartum pailsęs nuo tokio milžiniško darbo, kurį bekeliaudams atliko, jis nurimsta, perstoja siautęs ir išlengvo, rimtai artinas, prie jūros, kaipio prie savo motinos.

* * *

Pažinę mažumą kietuosius ir skystuosius kunus, kreipkimes dabar prie kunų, panašių į orą, kuriuos vadina gazais. Pavyzdžiū tokio gazo gali mums būti oras. Oras apsiaučia žemę iš visų pusių; jis visur yra: ar nusileisime į giliausią duobę, ar užsisirisime ant augščiausio kalno, visur jį rasim. Kiek augštai jis nuo žemės traukiasi, nėra tikrai žinoma; mokinti vyrai spėja, buk lig 80 ar 100 viorstų augštumo. Tiek tėra patiria, juog juo augščiaus užlipime, juo retesnis bus oras. Septynių viorstų augštumoje oras teip retas, juog žmogui nebeužtenka kvėpuoti, — reikia skubintis žemyn, kad neapléptum.

Oras yra ir tokiose vietose, kurias mes paprastai dykomis vadiname. Paimkime dyką butelį, įstatykime piltuvėlį (leikelę) ir kraštus užlpykime su tešla. Jeigu įpiltų vėl įpilsime vandens, jis į butelį netekės, nės oras, kurs butelyje yra, neturėdams kur išeiti, spiria į vandenį ir neduoda jam iškėti. Jeigu piltuvėlį išjudysime, ar kiek pakelsime, vanduo pradės tekėti, oras išeina pro pasidarčius plyšelius ir užleidžia savo vietą vandeniui.

Apvožkime stiklinę ant vandens ir panardinkime ją; vanduo truputį pasikels po stikline, bet niekados neprisipildys. Arba paimkime kokią nors iš abiejų galų kiaurą šeią. Jeigu vieną galą užspausime pirštu o kitą panardinsime į vandenį, vanduo neis į šeią, — oras jo neleis; atitraukime pirštą ir leisime orui išeiti, vanduo tuojaus įeis į šeią. Iš to matome, juog ir dykose vietose yra oras ir jis niekam neužleidžia savo vietos, jeigu neturi kur išeiti.

Jeigu oro nedaug, jo visai nesimato, tartum nieko nebūtų, bet didelė oro daugybė melsvos varšos. Giedrioje dienoje ištolo žiurint į mišką matos, tartum miškas būtų melsvu ruku apklotas; teip-gi žiūrėdami augštyr matome mėlyną tarsi skliautą, kurį dangumi vadiname. Tai tas pats oras, tiktai per labai didelį storumą išrodo mėlynas.

Pirmiau mateme, juog kietieji ir skystieji kunai turi svarumą, spaudžia tuos daiktus, ant kurių jie guli. Nagi ar oras teip-gi turi svarumą? ar jis slėgia sakysim stalą ar ranką? Tuojaus pamatysime.

Nusverkime*) butelį ir paskui, pašildę jį, vėl nusverkime; antrą kartą butelis svers mažiau, nės mes šildydami butelį, išvarėm iš jo dalį oro. Tai-gi oras turi svarumą.

Panardinkime į stiklinę vandens kiaurą iš abiejų galų šeią; vanduo kaip stiklinėje, teip ir šeiwoje stovės vienodoje augštumoje. Ištaukime su burna iš šeiwo orą; vanduo šeiwoje tuojaus pasikels iki pat viršui. Kas-gi varo vandenį augštyr? — Oras. Mes iš šeiwo ištraukėme orą; dabar jame nieks nebeslėgia vandens žemyn; iš lauko-gi pusės oras kaip slėgė vandenį, teip ir tebeslėgia ir įvaro į šeią.

Jeigu šeiwa bus didelė ir plati, tuomet su burna negalėsime ištraukti iš jo orą. Tuomet galima ištraukti orą iš šeiwo kaisčiu. Paimkime paprastą švirkšlę, įkiškime ją į vandenį ir traukime kaisčių laukan. Terp kaisčio ir vandens nelieka oro, nėra kas slėgtų vandenį žemyn; iš lauko-gi pusės oras slėgia vandenį ir įvaro jį į šeią.

Nagi augštyr oras ar spiria, kaip tad vanduo daro? Paimkime sklidiną stiklinę vandens;

uždengkime ją popierėle ir prilaikydami jį apvožkime stiklinę ir atimkime ranką šalin nuo popierėlės. Popierėle nenukris ir vanduo iš stiklinės netekės.

Pav. 6. Oras prislėgia popierėlę popierėle augštyr iš apačios ir vanduo neišbėga. apačios? Teip ir yra, — oras stumia iš apačios ir stipriau, negu vanduo slėgia iš viršaus. (Pav. 6.)

Arba štai kaip padarykime. Paimkime šeią ir įstumę lig galo jo kaisčių, užriškime tą galą pusle. Dabar traukime kaisčių į orą; terp kaisčio ir puslės nebus nieko, iš lauko-gi pusės oras spirs puslę; puslė ilinks į vidų. Jeigu užrištą galą atkreipsime ne žemyn, bet į šoną, ir tuomet puslė pasiliks ilinkusi: mat oras slėgia ir iš šono. (Pav. 7.)

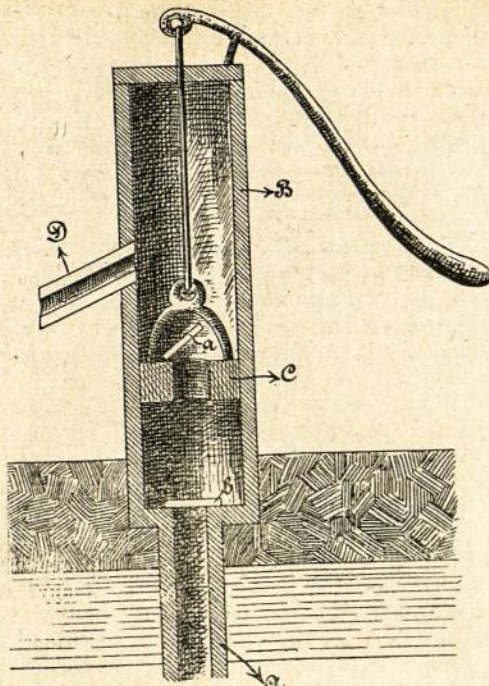
Apvožkime stiklinę ant burnos ir stipriai prispaudę ją traukime į save orą. Tokiu būdu ištrauksime iš stiklinės orą; iš vidaus nebebus slėgimo nė dugno, nė šonų. Atimkime dabar ranką ir stiklinė nenukris: oras iš lauko turės ją prispaudęs prie burnos. Tik įleiskime į stiklinę šiek tiek oro, ir ji tuojaus nukris. (Pav. 7.)

Tai-gi oras, kaip ir visi kiti į Oras stumia jį panašus kunai, slėgia kiekvieną puslę į vidų. daiktą ir slėgia netik žemyn, kaip kietieji kunai, bet ir augštyr ir į šonus. Todėl norint užlaikyti inde koki nors gazą, reikia, kad indas būtų iš visų pusių sandariai uždarytas, kad nebūtų nė mažiausio plyšelio.

Čia labai geistina būtų patirti, kaip stipriai oras slėgia, koks oro svarumas.

Jau išseno žmonės išmoko suvartoti orą, reikiant iškelti augštyr vandenį. Tam jie įtaiso visokias **pumpas**. Čia nupieštas paveikslėlis vienos tokios pumpos. (Pav. 8). Giliai žemėse paversmė, iš kurios mums reikia pasemti vandens; iš jos eina šeiwa **A**, pritaisyta prie pumpos aulo **B**. Tame aule yra kaisčių **c** su dūrelėmis **a**, kurios atsidaro į viršų. Apatiniame aulo gale teip-gi yra dūrelės **b**, kurios teip-gi atsidaro į viršų. Tegul kaisčių guli ant aulo dugno; abejos dūrelės uždarytos. Dabar kelkime kaisčių augštyr; pasidaro terp aulo dugno ir kaisčio dyka vieta, kurią oras iš visų pusių stengias užimti. Iš viršaus oras negali pakliuti, jo neleidžia dūrelės **a**, kurios į

*) Svert reikia ant labai jautrių svarstyklių, ant paprastųjų sveriant jokio skyriaus nepainatysime.

Pav. 8 Pampa.

apačią neatsidaro; oras tik dar labiau jas prislėgia. Oras šeivoje laimingesnis; jis spraudžiasi į viršų, atidaro apatinės dūrelės **b** ir įeina į aulą. Iškelę kaitį lig viršaus aulo spauskime jį žemyn. Oras, kurs iš šeivos pakliuvo tarp kaitčio ir aulo dugno, susispaus ir slėgs į visas puses. Slėgdams į apačią uždarys apatinės dūrelės **b** ir nebegalės sugrižti į šėivą; slėgdams-gi į viršų atidarys kaitčio dūrelės **a**, pro kurias liuosiai galės išeiti laukan. Jeigu vėl kelsime kaitį augštyti, atsikartos ta pati: iš viršaus oras prislėgs dūrelės **a**, oras-gi iš šeivos pakels dūrelės **b** ir pakliūs tarp kaitčio ir tarp aulo dugno. Spausdami kaitį žemyn, mes iš tenai vėl visą orą išvarysime laukan. Į šėivą-gi naujas oras negali nė iš kur pakliuti, nės iš viršaus neleidžia dūrelės **a**, kurios žemyn neatsidaro; iš apačios ir-gi negali praeiti, vanduo neleidžia. Todėl šeivoje kaskartą pasiliks vis mažiau ir mažiau oro. Mes tokiu budu pumpuojame laukan iš šeivos orą. (Toliaus bus.)

Ne į Svečius.

„Gana jau mudviem gyventi. — poryt, brolau galėsi važiuot pas savo tėtuką,“ glostydamas per baltus skruostelius savo brolėną, kalbėjo daktaras: „važiuoju sau, persiskirsiva ir ilgai, ilgai nebesimatysiva.“ „Vai kur, dėduke, važiuosit,“ paklausė Jurgutis: „kur, pa-

sakykit?“ „Važiuoju, važiuoju, tavę paliksiu“, atsakė daktaras, greitai ir neramiai vaikščiodamas po kambary. „Na, tik, dėduke, pasakykit kur jus važiuosit, kur? Kodėl nesakot, dėduke? Kur? Aš noriu žinoti,“ — Jurgutis išitižo klausiti ir klausė neatleisdamas. Daktaras giliai užsimastęs, gana neramus, ant veido matyt buvo pagieža, bet su visa savo energija vis vaikščiojo šen ir ten po kambary. Jurgutis nuobratiskai vis klausė „kur važiuosit“, per tai daktaras po valandėlei atsakė: „Važiuoju, brolau, kur velniai vaikus peri“. „Dėduke, ar kur velniai vaikus peri?“ Jurgutis atkartojo ir kudikiškai besijuokdamas pribėgo prie dėdukės išikabino į skvernus ir ėmė siausti.

Už trijų dienų daktaras jau ištikrųjų rengėsi į kelionę. Šiandien jo bustinėje išrodė teip keistai, kad sunku buvo iš šalies suprasti arba net išpėti, kas čion pasidarė: ar ugnis atsitiko, ar perkunas trenkė. Jug negalima buvo lemti, juog daktaras rengiasi į svečius pas gimines arba draugus, arba išvažiuoja kur-nors ant tulo laiko su reikalais ar teip sau pavakacijoti. Daiktus skubina ded į didelę pintinę, viduryje aslos guli jau prikimšta ir diržais suvaržyta valizaitė, šalia jos pamesti ant grindų virvutėmis apraišioti pundeliai ir vis da paskubindamas renkesi reikalingesnius daiktus ir kiša į pundus. Popiergalių primėtyta pilna asla, knygu teip-pat visur pilna, ant stalo ir po stalu, ant suolo ir po suolo, — kitos sumokšliotais ir lapai išsikirstę arba išsiplėtojusios ir apdairais guli įviršų, žodžiu, kur pažiuri, visur pakrika: kedės išmėtytos po aslą bejokios tvarkos, net nė žmogui nēr kur atsisėsti, stalas nieku netiestas, apščiai apdulkėjęs ir virvagaliais apmėtytas, lova teip-gi ne savo vietoje, rodos, numesta ir tik likus vienui viena šiaudinė ragožiais pastatyta. Ne teip, kaip kitąsyk, kad smagu budavo pamatyti, nės pats daktaras gerą tvarką visame kame mėgo ir visuomet pas jį gražiai išrodė, nors nė vienam didelė puikė į akis nepuolė. Šiandien jau nebeėjo nė ligoniai pas daktarą, o ligonkambaryje mėtėsi tiktai tuščios bonkutės. Ne, ne į svečius rengėsi daktaras, nė iš liuso noro kur-nors pavakacijoti; visa tos dienos ranga liudyjo, juog išvažiuoja ne iš savo noro, ne dėl smagumo, tik iš prievartos ir matyt buvo, juog turi kuogreičiausiai, neatidėtinai ir už kelių valandų važuoti sau; rodos, buvo paliepta: rengkis ir važiuok! O jug ištikrųjų teip buvo — turėjo išvažiuoti kuogreičiausiai ir neatidėtinai, nės teip maskolių valdžios buvo prisakytą. Štai besirengiant daktarui kelionėn susirinko burelis pažistamų išleisti; vis tai buvo nė giminės, nė draugai, ką kartu su juo ėję mokslą, bet tiktai vieni aplinkiniai atėjo išleisti savo geradėją, kuris kiekvienam žmogui sąžiniškai

suteikė pagelbą ligoje, o savo padoriu apsiėjimu ir gražiu žodžiu kožnam prie širdies lipė pri-lipo. Žvilgterėjus į tą burelį susirinkusiųjų, jau aiškiai galima buvo patirti, juog daktaras važiuoja, ne į svečius, bet už ultas nelaimės ir priverstas važiuoti, o kur važiuoja, tai nė pats tikrai nežino, nė kitam pasakyt negali, arba ne daugiau, kaip Jurgu-čini: „važiuoju kur velniai vaikus peri.“ Nė vienas iš susirinkusiųjų nebuvo dar linksmas: kožnas nusiminęs, kožnas daktarui rodė san-jausmą, dalinosi su juo tą išvažiavimo nelaimę, kiekvienam atsiskirti buvo gana graudu ir kiek-vieno akyse žibėjo gaili ašara atsisveikinant; kiekvienas jį ramino, linkėjo jam kantrybės, žadėdami savo ranką nelaimėje. Tai-gi, dabar-tės jau aišku buvo, juog daktaras važiuoju ne į svečius, ne pas tėvą, ne pas brolių, nė sesę arba draugą, nė iš liuso noro, tačiau važiuoja iš prievartos, visus juos palikęs, atsisveikinęs draugus, pažįstamus ir kaimynus, važiuoja iš savo tėvynės, gimtinės šalies, o kur, — ne pats nežino. Žino tiktai, kad maskolių valdžia liepė kuogreičiausiai išvažiuot iš Lietuvos, bet kur dievai nuneš, kur gyvės, ką veiks, kaip duonos kąsnį užsidirbs, tai tik paklausti gali savęs ir tiek, bet nors tuo susiramina, kad draugai arba pažįstami žada savo ranką nelai-mėje! O ištikro kas gali buti brangesnis, kaip draugas nelaimėje! Tik gaila, kad mes tankiai užmirštame kits-kitą nuopoliuose ir daugysk sulaužome savo prižadus.

Tai-gi, daktaras turėjo kuogreičiausiai palikti Papilvių miestelį ir važiuoti, kaip sakosi, kur kojos neša, kur akys veda.

Ateinančią šventą dieną Papilviuose, kur tik klausai, seni ir jauni, moters ir vyriški vis šneka apie daktarą, vis mini paseleniją. „Iš-siuntė mus daktarą ant paselenijos, išsiuntė ant trijų metų,“ kits kitam susitikę pasakoja. Toliaus, vis aiškina kits kitam, kaip, viską ant paselenijos ir gusiais girdėtis net keiksmi ant maskolių: „tai prakeiktieji! tai bjaurybės! tai žalčiai! Išplėšė mums tokį gerą daktarą! Tai teisybė! Visoki vagys besipainioja tarp mus, ir blėdį daro, o valdžia, rodos, nė nemato jų; tik jeigu, gali sakyti, katras pats parėjo jai į rankas, tai paėmė, palaikė kalėjime mėnesį, kitą ir vėl paleido vogti. Nekaltą-gi žmogų da prieš sudą keletą metų kankina kalėjime ir laiko apstatytą žandarais, arba ant keleto metų be jokio sūdo išguja kur į Siberiją, atėmę paskutinį kąsnį duonos! Tai ant svieto teisybė!“ „Kad juos kirminai gyvus estų, ką jie beėda ne-kaltus žmones!“ — atsiliepė drebančiu balsu iš šalies žilas, susikumpinęs senelis, nusi-klausęs apie ką šneka žmonės: „jie nor, kad mes visi į maskolius išvirstume, paniektume savo tikėjimą, savo kalbą, nori užginti mums

lietuviškas knygas, kad ant maskoliškų skai-tytume — kad jie nesulauktų! Ras tie nevidonai galų gale savo darbus! Kad Dievas duotų kantrybę daktariškiui ir sveikam pareiti vėl į savo kraštą; išgyd! manę ponelis ir pinigų nieko neėmė nuo manęs ubagėlio!“ — kalbėjo sau vienas senukas, eidamas tolyn: „kad Dievas duotų jam sveikatelę — nors pasimelsiu.“

Tai-gi, Papilvių miestelyje ir jo apylinkėse neliauja skambėję žmonių ausyse žodžiai: „daktaras“, „paselenija“, „nevidonai maskoliai“; šitie gyvi žodžiai eina iš lupų į lopus — vis mini apie tai su ypatinga nuoskunda ir pri-jautimu. Ir kur-gi neprijaus gero žmogaus nelaimėi? Ne vienas vargdienis nušluostė graudžias ašaras, išgirdęs apie išgabenimą daktaro, nevienam įdurė į širdį ta liudna žinia, juog jau neteko savo geradėjo ir tatai ne vienas pro ašaras dar sako: „tai miela-širdingas buvo daktaras, gailėjosi mus varg-dienių, gydė mus iš mielaširdystės,“ ir kiek-vienas jo pagedauja. Ir kur-gi nepagedaus? Štai pavėlinčiai vakare atėjo kokia tai apysenė žmona ir prašosi į nakvynę. Vai iš kur tu, žmonele, klausiu jos. Nuo Lekėčių, gaspadorėlių, — einu į Papilvius pas daktarą akių pasigydyti, atsakė pakeleivinga: „jau kelis metus vis tolyn-labyn skaudėjo, vieną net vilkti pradėjo, daug prisikaštavau, prižygiavau pas daktarus, o vis gero nebuvo — pagalios jau ir skatiko pritruko; juog žinai, meldžiamas, kas ubagėlių per turtai, tai pakol turėjau prie dušios keletą kapeikų, tai vis neiškenčiau nesigydyžius; jūg šviesa brangiau už viską. Tai pereitus metus dasi-girdus, kad Papilviuose yra gers akių daktars, atėjau vasarą beelgitaudama, tai gydžiausi per keletą nedėlių, vaikščiojau po dusyk per dieną, davė man ir liekarstas savo, o kad paklausiau ant galo, kiek ponas reiks už gydymą, tai pasakė, kad nieko, kad tu pati, ešą, pavargėlė, nieko neturi, tai ką nuo tavęs imsi. Aš net apsiverčiau, kad toks mielaširdingas žmogus, labai žemai padėkavoju ir sakiau — tai nors pasimelsiu. Daktaras liepė vėl da man ateiti. Tai dabartės lyg užėjo labiau skaudėti tai, sakau, eisiu vėl pasirodyti.“ „Gaila tavo žygio, žmonele, — jau neberasi daktaro,“ atsiliepė tarpduryje liuosininkė: „jau nebėra jo Papilviuose.“ „Oi kur, paukštyte,“ liudnai užklausė žmona. „Išvežė daktarėlį tie prakeikti maskoliai ant paselenijos, ant trijų metų,“ atsakė liuosininkė. „Ar ant paselenijos? Oi, Dievuli mano, ant paselenijos! Oi už ką išvežė?“ verkšlendama toliaus klausė. „Sako, už lietuviškas knygas,“ atsakė liuosininkė. „Tai kirmėlės! Pagonys! Neduos jie mums Dievą garbinti ant savo knygų? Pernai ir apie mus tie neprieteliai žandarai vis krėtė, įeškojo mus knygų; tai-gi, užleido mus Dievas maskoliais, kaip kokia

pavietre“ — taip žmona kalbėjo ir šluostė graudžias ašaras. Apsiverkė tuotarpu ir liuosininkė.

„Verkiau, verkiau, tetyte, ir aš po kelis syk ir vis gaudu, kaip pamislyju. Ir mano Onutei išgydė akis: jau visai buvo apvilktos, nieko ne matė ir, mislyjau, liks be šviesos ant amžių, tai ėmė ir išgydė daktarėlis — Dieve, duok jam sveikatą ir šventą kantrybę! Gydė per visus metus, vadžiojau si po kelis syk per nedėlią, nepirkau ne už kapeiką liekarstų, o ir už gydymą beveik kaip nieko. Tai kur-gi negailės ir neverksi? Ir šiandien mergaičiukė vaikščiotų be šviesybės, kad ne jisai: jug ir aš pati esu biedniokėlė, nė nemislyjau važiotis kur kitur pas daktarus.“

Tai-gi, matote, kokia maskolių teisybė? Pavydi mums turėti gerus žmones, kurie atsidavę dirba dėl mus visų labo, rupinasi apie mus apšvietimą, gelbsti savo tautą ir brangų tėvų palikimą nuo pražuties po svietimu jungu, tai mus priešai maskoliai begėdiškai tokius žmones persekioja, išplėšia iš mūsų, nės mato, juog jie mums reikalingi, juog už mus stoja prieš mūsų priešus, juog be jų mes greičiaus nulenksime galvą prieš žmogžudišką maskolių! Ne, nekrikštys mus barzda, neapvilks mus raudonais marškiniais, neįbruks mus savo sumaskolintų knygų! Buvome lietuviais nuo amžių per amžius ir liksime; savo kalbą, savo papročius, brangų tėvų palikimą užvislabjusiai guodosime, gėdime nuo priešų, o visoki pančiai sutruks ant mūsų! Tegul tie mūsų kankintiniai buna mums paveikslu gero, eikime jų pėdomis, o jų kančios tai pakelia mus dvasią, priduoda mums drąsą žengti tolyn Lietuvai ant laimės, maskoliui ant paniekinimo ir didesnės gėdos!

Musė.

Korespondencijos.

Suvalkų gub. Jau ačiu Dievui antrą pusmetį įpusėjome laimingai, jokių ypatingų nelaimių šimet neatsitiko, nieko žandarai nesuareštavo. Laikraščius laiku gauname. Mus krašte pusėtinai yra skaitančių laisraščius. Skaitytojams, labjusiai patinka „Ukininkas“, kurio žinau apie 60 prenumeratorių. Mat „Ukininkas“ yra smagiausias laikraštis, jisai sėja visiems patinkančias žinias, jį skaito godžiai senieji, bet labjusiai jaunieji lietuviai. „Varpas“ teipos-gi terp skaitytojų pusėtinai platinasi, nės jo žinau per 20 prenumeratorių. Skaitytojai „Varpo“ siuncia širdingai ačiu Amerikos „Tėvynėi“, kad duodasi „Varpui“ už priedą. „Tėvynė“ skaitytojai giria, nės tai, girdi, yra tykus laikraštis, su nieku nesivaidija, tiktai gryną teisybę rašo. Gauname ir „Tėvynės Sargą“, ale jo mažjusiai žinau skaitytojų — mūsų krašte

pirmame pusmetyje šiu metu „Tėvynės Sargo“ buvo 12 prenumeratorių, o ant antro liko tik 8. Nors tai laikraštis yra pigus, vienog mūsų lietuviai jo nemėgsta. Daugumas užklausti, kodėl nenori „Tėvynės Sargo“, atsako: „ot žinių iš mus krašto nėra“; kiti vėl atremia, kad tasai laikraštis perdaug niekina kitus, o save vis lyg pagiria. Man labai akyva, kodėl „Tėvynės Sarge“ nėra žinių iš Suvalkų gub. Skaitydamos „Tėvynės Sargą“ nekartą mislijau, kodėl tasai laikraštis kuone visai apleidžia reikalus tų 4000 tukstančių lietuvių, kurie randasi Suvalkų gubernijoje. Ant galo sumislijau, kad tai paeina iš to, juog mūsų kunigai ir perdaug bailus yra, ir perdideli tinginiai. Kitam pasitaiko ikišti koki laikraštį, tai jis paėmęs neša pirma pelėms ant pasiskaitymo, o paskui už kokio mėnesio tik pasiima pats pasiskaityt. Daugelis vėl mus kunigų da vis lenkams parsidavę. Tai ir nėra rašytojų gubernijoje „Tėvynės Sargui“; tiktai ačiu Kauno gubernijos lietuviams už žinias, kurias randame „Tėvynės Sarge“. Gauname ir iš Amerikos laikraščių teipos-gi skaitytojams patinka, tik ant nelaimės parsieina labai brangiai, ant metu 8 rubliai. Vienybės žinau 2 prenumeratorių. — Teipjau, išmoka mus krašto lietuviai keletą rublių ant lietuviškų laikraščių ir šėip ant knygų, bet vis-gi didelio pagyrimo jie nēr verti. Tankiai susijęs paeina kalbos apie Lietuvos vargus, apie kratas, apie suėmimus ir apie ištrėmimus iš Lietuvos į tolumus Maskolijos kraštus. Daugelis apgailistauja jų vargus, bet-gi užminus: „vyrai, dėkim pinigų tiems kankintiniams!“ — tai vieni pasako: „taigi vėta“, kiti patyli, „o tre-tieji sako: „duosim, duosim!“ ale klausiam: „kada duosit?“ Teipjau, vienas geras lietuvis vardu Antanas jau paaukavo 1 rublį. Tai viskas. O kur da kiti skaitytojai „Ukininko“ ir „Varpo“? Ar-gi jau jus nepasigailėsit vargstančių už tėvynę? Laikas jau but susiprast aukas dėt ant to dalyko! Nelaukit, kad jus kas prašytų rankas atkišęs, ale patys išsirinkę ištikimą lietuvių dėkit pagal išgalėjimą, o tiems kankintiniams bus perduota! Daugelis jų kenčia sunkius vargus! Tai-gi, vyrai, susipraskit.

Exis.

Isz Latvijos. Ne senei Rygoj apygardinis sudas sudyjo 16 latvių-liuterių iš Oppekaklio parapijos, kurie buvo apkaltinti kaip vadai pasipriešinimo, apimant naujam klebonui prabaščystę. To pasipriešinimo priežastis tai neapykanta vokiečių, kuriems nenori pasiduot latviai. Pas liuterius parapijos reikalus prižiuri tyčia tam išrinktas komitetas, į kurį, žinoma, greičiausiai patenka ponai, o pas latvius ponai visi išvirtę į vokiečius lygiai teip, kaip mūsų ponai išvirtę į lenkus; per tai skiria

naujus klebonus, komitetai stengiasi visur igrust pastorius vokiečius, nors žmonės-latviai ir geidžia, kad jų pastoriais būtų latviai. Dėl tokių tai priešačių Oppekalyj ir pasidarė šitoks atsitikimas.

Oppekaliao parapijoj mirė klebonas vokiečys; jo vietą turėjo užimti (pradžioj balandžio mėn. šią metų) jo sunus, kurį komitetas iš vokiečių išrinko, o konsistorija užtvirtino. Ale parapijonys latviai tiesiog nuo tokio klebono atsisakė, geisdami, kad jų klebonu būtų pastoris latvis, buvęs jų kamendorius. Kad ne prileist naujojo klebono apimt prabaščystę, parapijonys, susirinkę, apstojo bažnyčią, atvažiavus ne geistinam klebonui, ir bažnyčion ne įleido. Nors policija visai stengėsi padėti klebonui, bet žmonės ne pasidavė, bažnyčion ne įleido, ir tokiu būdu prabaščius liko be prabaščystės.

Bet sudas išsiaiškino, kad po teisybei ne buvo vadų to pasipriešinimo, nors policija ir apkaltino anuos 16 vyrų, kaip vadus. Stovėjo, sako, kokie 5 ar 6 šimtai vyrų ant paties kelio, o iš šalių, dar buvo apie kokius tris tukstančius parapijonių, kurie, nors niekus nesikišo, vis-gi išvien ėjo su anais vyrais. Su policija visi gražiai apsėjo; jai nesipriešino ir visur ją leido, bet norint policijai praeiti su pastorium, žmonės susibrukdavo teip, juog jokiū būdu ne galima buvo pralįst nė kumščiojimų nė grasinimų jokių ne buvo girdėt, o tik rėkė žmonės: „Ne norim pastoriaus vokiečio, ne leisim jo.“ Nuvažiavus šalin policijai ir pastorui, žmonės dar iki vakarui stovėjo prie bažnyčios durų, matyk, bijodami, kad, jiems nuėjus, ne sugrižtų policija su pastorium.

Apygardinis Rygos sudas tris iš apskųstų visai paleido, kaip nekaltus; vieną 18kos metų vaikną pasodino į kozą ant 10 dienų, kitus-gi (12) ant menesio. D.

Iš Peterburgo. Šią vasarą pons Smilga iš Peterburgo buvo padavęs prašymą vyriausybei, kad leistų jam išleisti lietuvišką laikraštį lotyniškoms litaromis, vardu „*Ukės reikalai*.“ Kadangi šimet rudenį žadėjo būti išrišamas klausymas abelnai apie lietuvišką spaudą, pertai daugumas Peterburgo lietuvių tikėjosi, juog vyriausybė leis p. Smilgai išleisti liet. laikraštį. Žinia apie tai aplėkė visą Lietuvą ir visi su nokantrumu laukė, kada pasirodys po maskolių valdžia pirmas liet. laikraštis. Bet viltis neišsipildė: viduryje rugsėjo p. Smilga gavo atsakymą, juog cenzura neleidžia jam išleisti liet. laikraštį vardu „*Ukės reikalai*“. Tokiu būdu viltis greitai pamatyti laikraštį ant tulo laiko vėl pražiuvo. Pas vyriausybę yra da du prašymai p. Smilgos; vienas, kad leistų jam išleisti lietuvišką kalendorių 1899 metams, o kitas, kad daleistų jam

atspaudinti lietuviškas maldų knygas. Ant šitų prašymų p. Smilga da negavo atsakymo. Čion negali nepaminėti vieną atsiliepimą maskolių činovniko, kuris negražiai atsisaukė apie musų kunigus. Kada p. Smilga nunešė prašymą, kad leistų jam spaudinti liet. maldų knygas, cenzūros perdėtinis jam teip pasakė: „Ką Tamistai rupi maldų knygos, tai kunigų reikalas! Kunigai neprašo, tai matyt jos nereikalingos.“ Pons Smilga neturėjo ką ant to atsakyti, nės teisybė, juog kunigams daugiausiai pridėri rupintis apie maldų knygas. Bet ką mes matome? Nė vienas iš musų dvasiškijs apie tai nepamisyja, nė vienam turbūt neatėjo į galvą pasirupinti, idant jų dvasiškos avelės turėtų ant ko melstis. Turime ačiū Dievui penkis*) lietuvių — vyskupus, kelis pralotus ir kanaunikus, yra daug kunigų, gerų lietuviškų patrijotų, bet nerupi jiems artymiausi dvasiški lietuvių reikalai. Tarytum, musų kunigai galėtų patarti vyskupams, idant šitie ar per arcivyskupus, ar pats kreiptusi prie vyriausybės prašydami leisti spaudinti lietuviškas maldaknygas, kurios teip reikalingos jų dvasiškos avelės. Gal vyriausybė būtų neleidus, bet vis-gi ji matytų, kad visi lietuviai nori spaudos; cenzūros činovnikai negalėtų prikaišioti svetiškiems vyrams, juog jie bereikalo rupinasi apie maldų knygas, nės tie, kuriems tas dalykas turi rūpėti, tyli apie tai — matyt lietuviams tai visiškai nereikalinga. Tenepyksta musų kunigėliai ant manęs už karčią teisybę, tai ne aš jiems ją sakau, tai drėbė jiems į akis maskolių činovnikas. S. Ta.

Pakuonis. (Marijampolės pavieto). Apie rugsėjo mėnesį pas kun. Šmulkštį buvo krata. Krėtė labai smarkiai, net kunigui į kišenių, už ančio ir į kelines lino. Nieko nepešė, tik rašytus kunigo pamokslus paėmė. Matyt užskusta buvo. Paprašė atidaryt šėpą. Kunigs atidarė. „Ne, sako, čia mes žinome, kad nėra, ale atidarykit štai šitą paslaptinę šėpos vietą“. Šėnoje mat buvo įtaisyta paslaptinė vieta, kurios žandarai be danežimo kokio-nors žinuno negalėjo žinot. Kas danešė, da nežinome, ale toliaus gal dasižinosime. Mena vieni ant to, kiti ant kitos, Ale tikrai nēr žinios, tai ir tylime apie anų pravardes.

Simne (Suvalkų gub.). Nesenei buvo krata pas vieną karabelniką. Atvažiavo žandarai su pusprokuratorium, rado tą žmogelį ant kiemo. „Ar turi, sako, laikraščių ir knygų?“ „Knygų — tasai atsakė — turiu, o laikraščių nepažįstu!“ Tiesa, nuėjo į grinčią ir rado pusėtiną skrynute knygų, kelis šimtus paveiks-

†) Kn. kn. Baranauškas, Beresnevičius, Ruškevičius, Paliulionis ir Cyrtautas.

lėlių ir da keletą breviorių ant užlängės. Paveikslėlius norėjo pusprokuratorius atiduot, ale žandarai nedaleido: „gerai ir už tuos, sako, koroja!“ Protokolą buvo pradėję rašyti, kad „padarė kratą ir rado“ ir tt., ale pusprokuratorius liepė rašyt, kad žmogus pats be kratos prisipažino ir atidavė. To žmogaus nepaėmė.

20 d. rugsėjo 98 m.

Exis.

Višakio Ruda (Starpolės pavieto). Bažnyčioje mūsų šimet daro naujus altorius. Bekalinėdami palubėmis meisteriai patėmijo, kad keli muriniai pilioriai tik keli metai kaip pastatyti nesiekia lubų ir jau palinkę į šali. Pakalę tarp lubų ir piliorių pleiškus, ale kaip išviršaus pajudina, tokį piliori, tai jisai ima siubnot. Mat meisteris (koksai-tai vokiečiai iš Pilviškių) kaip dirbo pilorius, tai permenką pamatą po jais buvo padėjęs. Na paskui toks pamatas ir sugriūzo nuo piliorių sunkenybės. Ale kur buvo akys tada prižiūrėtojų bažnyčios? Juog per jų neatsargumą kada-nors pilioriai tie gali griuti ir daug nelaimės padaryti.

Nuo piliorių kreipinosi prie ligonių. Ukininkas Dereškevičius jau kelios nedėlios sirgo koja. Ant galo pagalios po visokių bobų rodų nuvažio į Pilviškius pas daktarą. Šits jam pasakęs, kad reik važiuot į lazarietą ant operacijos, kitaip niekai busi.

Po kelių dienų atkeliauja koksai-tai valsčiaus raštininkas iš Oškinės. Apžiūrėjo jis koją, sako: „nieko čia daugiaus nereikia, kaip tik kišt koją į karštas vianas su druska. Nors ir apalptum nuo to, nieko nebijok, į vianas koją kišk, o pamatysi, kaip po triju dienu vaikščiosi!“

Kur-gi neklausyt tokios puikios rodos. Žmogus, kuris vos pasijudint gali, turėjo kilnotis kasdien į vianas, na ir į kelintą dieną „vaikščioja“ jau savu... tik ne ant žemės, bet amžiname gyvenime....

Bebruliškio kaime pasirodė pas vieną ukininką „kaklinė“ (difteritas); mūmirė viens vaikas, tai ant šermenų buvo pilna svieto, didelių ir mažų. — Štai iš kur tankiausiai pas mus platinasi visokios limpančios ligos — iš šermenų ir iš atlankymų ligonių. Kodėl šaltyšiai, vaitai, žemskiai, kunigai nepriziuri, kad numirus kam paojinga liga jokių šermenų nekelty? Ana Maskolijoje budamas mačiau, kad atsitikus kokiuos namuos paojingai ligai valdžios tuojaus pastato ten vartą ir neleidžia ligai išsiplatint po apygardą, neduodami niekam be apsišvarimo susieiti su ligoniu.

Kruminis.

Suvalkų gubernijos vienoje vietoj netikėtai patekau paprašytas į vieną lietuvišką susiėjimą. Susirinkusiųjų buvo 8 vyriškiai ir 4 moteriškos asabos. Kalbėjo apie tai, kokių budu galima but

praplatint lietuvių, koks turi but lietuviškas laikraštis jiems parankiausias ir tt. Apsiejimai draugystės kuonopuikiausi, be jokių vaidų; draugai, matyt, rimti skaitytojai lietuviškų laikraščių; užvis smagiausią išpuđi padarė merginos. Jau kad tik mūsų merginos pradės susiprast, tai lietuvių ištikrųjų ims daug didesniais žingsniais tolyn žengti, nėg dabar. Rodiju visoms išmintingoms merginoms imtis už skaitymo lietuviškų laikraščių ir knygelii!

Sapalių Žvakė.

Padovins, Kalvarijos pavieto, Suvalkų gub. Tai-gi šimet buvo sudžios ir lovinikų rinkimai. Na, ar neliko tie patys valdžios bičiuliai? Jau šimet nereikėjo nė „galkų“ mesti, nors viršininkas buvo ant rinkimų. Sulauksim ant galo turbūt, kad nė i sueiga nereiks eit. — Teip šimet perrinkimus Padovinio valsčių juokingai atsitiko. Buvo sueiga paskirta nedėlios dieną. Valsčionys labai pasipiktino, kad turėsią dėl rinkimų bažnyčią apleisti. Viršininkas gan anksti atvažio, net 8 ad. išryto, žmonių apie 60 sulaukė tik apie 12 adyną. Perpykęs tasai burliokas susišaukė i kanceliariją šaltyšius, išpludo juosius, kad nesuvarė ant laiko žmonių, gminą išvadino kiauliška, kad neklauso „načelninko,“ ir ant galo pagalios užklausė šaltyšiu, kokio nori sudžios ir lovininko, vienam atsišaukus, kad tegul lieka tie patis, o kitiems tylint, viršininkas ir užrašė, kad gmina vienu balsų išrinko ant sudžios Aleksą ir ant lovininko Tulicką. Abudu niekam neverti kaipo lietuviai, tikri valdžios bernai. Aleksa yra nuo senėi žinomas danešikas ant Akelio ir ant kitų, o Tulickas yra dideliai kvailas. Jisai kitąsyk rodijo važiuot pas ciecorių prašyt, kad pavelytų bernus rykštėmis pliekti. Jisai teipos-gi prasimanė, kad Amerike esą 15 000 lietuviškų kareivių, kurie eis prieš maskolių. Tas pats Tulickas vienoje vietoje sudegino kelis numerius „Vienybės.“

Ant užbaigimo turiu pridurt, ką veikia mūsų sudžios pabaigė bylas. Pirmiausiai užėina i tam tikrą kambarį, šaukia degtinės, daro naktipiečius, suėda kokį puskapį silkių. Prisiputę ant galo išsimislyja imtis — kas drutesnis, tai išlaimi. Ale Tulickas visus i veikia, tai jam niekad už laižybas nereikia degtinės statyti; pertai dabar jau visi liovėsi imtynių. Tulickas prie gaspadorystės pareina tik i kelintą dieną.

Kada mes išrinksim tikrus vyrus lietuvius ant tų vietų? Kada išsiliuosim nuo tų dielių, danešikų ir maskoliškų bernų? *S. Žvakė.*

Naumiestis. (Suvalkų gub.) Čionai gyvena vienas ubagėlis, kurį paprastai Antaniuku vadinu. Daugumas jo pravardės nė nežino: nežinau tikrai ir aš. Tai-gi su juom

pabaigoje rugsėjo šiteip atsitiko. Stovėjo jisai palei pavieto biurą ir kas-žin kokią knygą laikėsi rankoje. Čia praeina pro šalį žemskių načelninkas Gorielovą, žinomas savo nepaprastu kvailumu. Kaip šitą načelnink-palaikis pamatė to ubagėlio rankoje knygą, tai kaip koks šuva šoko ir ištraukė knygą, kuri pasirodė „Istorija Daukanto“ esant.

Na, žinomas daiktas, tuojaus ubagėli ėmė klausinėti, kur gavai, kam ją nešiojiesi ir tt. Antaniukas ant to atsakė, kad pirkęs tą knygą nuo kokio-tai valkatos maskoliaus, maskolišku šineliu apsisiautusias. Knyga, suprantamas daiktas, nebus sugražinta, ale ir bėdos turbūt iš to jokios negalės būti, nės knyga visai nekalta yra.

Tas Gorielovas yra da-gi apicieras, ale matyt baisiai nukritusios garbės, jeigu užpuldinėja ant ubagų, kaip paprastas žemskis. Teisybė, kad net kiti maskoliai iš jo juokiasi ir ji per kiauilių jovalą laiko. *Norvaida.*

Kaunas. Žinomas lietuvių neprietelius, Kauno gubernijos žandarų viršininkas, pulkavnikas P. V. Satov's tapo perkeltas iš Kauno net į Ufos miestą palei Siberiją. Taigi ir šitas maskolių misijonorius, kaip ir jo draugas Vonsiackis, pasiliko nubausti.

Jau du metai Kaune yra įtaisyta visos prietaisos dėl apšvietimo miesto elektra: yra elektriška stacija su mašinomis, yra pastatyta stulpai su dratais, ale elektriškos šviesos nėra. Kodėl?

Mat tą dalyką apsiėmė padaryti kokia — ta belgiška draugystė, miestas jai pavedė tai. Bet augštesnė valdžia ir komendantas tvirtynės Kauno nepavelija svetimos šalies draugystei apšviesti Kauną elektra.

Ar ne navatni maskolių parėdnei? Miestas ir ta draugystė sukišo į tą dalyką apie milijoną suviršum rublių, viską užbaigė, valdžios vis nieko nesakė, o čia, kada viskas jau pabaigta, neduoda šviesą paleisti!

Ši rudenį išsikėlė iš Kauno du pulkai. 111-tas Dono pulkas perėjo į Marijampolę išbuvęs Kaune 30 metų. Jisai duodavęs Kaunui pelno nuo 150 iki 200 rublių kasmet. Dabar žinoma, tie pinigai persikels į Marijampolėčių kišenių. Pertai Kauno žydėliai turi gailestį iš to. Kiekviens dalykas pasak galvočių pasakos, turi gerą ir blogą pusę. Teip ir su kareivija, kurios dar knibždėti knibžda Lietuvoje. Teisybė, kad ji yra pagelba platinti maskolystei, kad ji ištvirkina mus kraštą (platina paleistuvystę, sifilį ir kitokias bjaurias ligas, platina vągystę), ale iš kitos pusės, vėl ta daugybė kareivių duoda daugybei mus žmonių uždarbį ir pakelia iš dalis krašto gerovę.

Ar.

Iš Pilviškių Aure vagis buvo pavogęs Jurkšų Žilinsko porą arklių su vežimu. Jisai, atvažiuodamas į Pilviškius, pasiliko savo arklius už Šešupės tilto, o vagis nusitaikęs pasigriebė ir lekė su Žilinsko arkliais ant Marijampolės linkui. Žilinskas umai apie tai dažinojęs, tvėrė arklius savo pažįstamų ir paėmęs prie savęs da keletą vyrų padurmui vijosi vagį. Nulekę į Marijampolę užėina į vieną kiemą ir žiuri — stovi patvoryje pavogtieji arkliai ir pas vežimą atsistojusios dvi merginos. „Ar jus tie arkliai,“ paklausė Žilinskas. „Ne, dėduk, mus tik pavėžino,“ atsakė jiedvi. „O kur pats vežėjas,“ toliaus klausė. „Botago nusipirkt nuėjo,“ vėl atsakė. Štai į tą tarpą pasišmigodamas nauju su nendrinu kotu botagu ateina ir pats vežėjas: tuojaus vagį nusitvėrė, atidavė policijai. U-gi policija štai nepalieka nė tų mergaičių: suėmė ir jas podraug nugabeno į kalėjimą ir tik ant rytojaus paleido, padarę šioki toki ištyrimą. Šako, toms mergaitėms šitas netikėtas atsitikimas padarė labai daug baimės, daug buvo verksmo ir nekaltų ašarų. O tai mat, kaip buvo: jug jos arklių nevogė, nė vagiui jų neišdavė, bet tik pasitaikė tą dieną ir į tą tarpą eiti papliant Marijampolėn su reikalais. Vagis, jiedvi pavyjęs labai maloniai pasikvietė sėsti vežiman — tai pavėžisęs į patį miestą. Teip ir buvo, susėdo ir nuvažiavo. Dabartės vagis jiedviem sako, kad jisai eisęs apsireikauti į miestą nusipirkti botago, „o judvi mergaitės, sako, gal, teip-pat ilgai neužgaisyta, apsireikaulukite greičiaus, tai umai grįžiu ir judvi namon pavėžisiu“. Mergaitės paklausė ir pertai atėjusios pas vežimą laukė, o joms nė motais, kad su vagim važinėja. *Pilvytė.*

Kaunas. Čionai maskoliai paėmė į kalėjimą kun. Aleksandrą Bieliakėvičią už tai, kad jisai aštriai baudavo tokius katalikus ir katalikes, ką su maskoliais susidėdavo. Dvi motėriškos asabos nubaustos to kunigo už paleistuvystę su maskoliais pasiskundė policijai, ir štai kun. Bieliakėvičia tuojaus tapo igrustas į turmą. Tai atsitiko 18/30 dieną rugpjūčio mėnesio 1898 metų. Tasai atsitikimas pakėlė tarp Kauno katalikų ypač-gi tarp katalikų didelį triukšmą. Policija bedarydama kratą pas tą kunigą ir bažnyčioje vos ne buvo sumušta įpykusių katalikų, reikėjo net ant apsigynimo kareivius pasiųskauti; aplink kalėjimą renkasi daugelis katalikų ir dieną — naktį laiko apgulę kalėjimo murus; tarnaitės-katalikės atstojo nuo tarnystos pas maskolius. Buvo persigandę net sudžios ir buvo nusprendę paleist kun. Bieliakėvičią už 5000 r. kaucijos, ale prokuroras nedaleidęs.

Užbalis.

**Peterburgo Lietuvių ir Žemaičių Lab-
baringa Draugystė** šitokią atskaitą savo
paduoda už 1897 m.

Kasoj nuo 1896 m. buvo likę 1870 r. 79 k.

Per 1897 m. susiriuko 1844 r. 80½ k.

Viso labo pasidarė 3715 r. 59½ k.

Išleista 1897 metuose 1225 r. 3 k.

Pasiliko kasoj ant 1898 m. 2490 r. 56½ k.

Per 1897 m. draugystė davė pašalpa 39
žmogystoms ir da 19 ėmančių mokslą lietuvių.

Draugystės sąnarių pabaigoje 1897 m. buvo
70, tarp jų 5 garbės sąnariai. Garbės
sąnariuose draugystė turi vyskupą Kauno kun.
Paliulionį, kuris draugystei paaukavo 50
rublių.

Perdėtinis Draugystės yra V. Matulaitis, vice-
perdėtinis — Baltromaitis, sekretorius A.
Pavalkis, kasierius — Venckovičius.

Toji Lietuvių ir Žemaičių draugystė yra
gan naudinga. Rygos lietuviai ir-gi turi savo
pašalpos draugystę. Nors kituose Rusijos
miestuose lietuvių yra ne mažai, bet jie savo
lietuvišką draugysčių neturi. Laikas jau būtų
pasirūpinti įsitaisyti pašalpos draugystės Lie-
pojaus, Mintaujos, Varšavos, Vilniaus ir kitų
miestų.

Jug jei Peterburge ir Rygoj valdžia daleido
įsteigti lietuviams draugystes, tai kodėl-gi ne
galima but gaut toki pat daleidimą ir kitur
pasidaryt lietuviškas draugystes? V. V.

Visokios žinios.

Vyriški pasielgimai kunigų. Viena pa-
siutusi maskolių gazieta vardu „Moskovskija
Viedomosti“ apsiputėjusi užpuola ant Lietuvos
kunigų, kad jie nenori melstis su vaikais mo-
kyklosi prieš ikonas maskoliškai. Kad — tik
nesimelst prieš pravoslavišką ikoną (abrožą)
kunigai, pasak tos gazetios maldos laike atsi-
grenžia su vaikais prieš duris, prieš kakalį,
prieš paveikslus gyvuolių ir žalių kabančius
mokyklose ant sienų, prieš artymiausių bažnyčią.
Ale to, girdi, ne gana, kunigai užsimanė įvesti
į mokyklas lietuvišką kalbą, bent išguldys
tikėjimo dalykus ir skaitydami maldas prieš
mokslą. Taip pradėjo pereitais mokslo metais
kunigai Kuršėnų, Skaudvilių, Tituvėnų, Beiso-
galos mokyklose. Ką nedarė valdžia, tie
kunigai vis-gi neatsakė nuo savo žemaitiško
išguldymo, iki pati kuratorius neatstė jų nuo
vietų. Pagal tą pašėlusią gazetą patys vaikai
Beisogalos mokyklos praše, kad jiems duotų
išsimokint maskolišką maldą už ciecorių. Bet
kunigas atsakęs mokintojui, kad nežinas jokios
maldos už ciecorių maskoliškoje kalboje. Ypa-
tingai atsiženklinęs įvedime į mokyklas žemai-
tiškos kalbos kunigas Panemunės mokyklos,

kuris vieną jau suaugusį vyrą Praną Čepelį
(kuris 20 metų turėdams įstojo į mokyklą
maskolišlos kalbos pasimokint) net už durų
išmetė, kad tas atsiskakė mokintis Istoriją
Šventą lietuviškai. Kodėl-gi nevaldo tokių
kunigų vyskupas Paliulionis? — klausė ta
gazietpalaikė,

Mes galim tik pagirti vyriškus pasielgimus
tų kunigų. Tegul visur mus kunigai teip
drąsiai elgiasi apgynime mus tikėjimo ir kalbos,
o tada tikrai Lietuva pakils. Kalbėjimas
maskoliškai maldų ypač da prieš pravoslavų
ikonas yra griekas. Popiežius Pijusas IX už-
draudė maskoliškai melstis. Katalikai turi tai
žinoti! Ko mažiaus mes nusileisime prieš
visokius burliokus ir popus, to daugiaus galime
laimėti!

**Maskoliai trumpiausiai už visus gyvena
ant sviato.** Ištyrinėjimai daktaro Gruzen-
bergo parodo, kad ant kiekvieno pravoslavo-
slavo Rusijos viešpatystės išpuola tik 18 metų
vidutinio amžiaus, muamedonys jau turi 20
metų vidutinio amžiaus, žydai 22 metų suvir-
šum, katalikai 25½ metų, protestantai-gi pa-
siekia vidutiniškai beveik 26 metus. Tai-gi
trumpiausią vidutinį amžių turi pravoslavai,
o ilgiausią protestantai (liuoteronys) ir katalikai.

Ant kiekvienos moteriškos abelnai išseina
ant pustrėčių metų amžiaus daugiaus, nėg ant
vyriškio. Labai daug išmiršta nesulaukę 6
metų amžiaus, priegtam vaikų išmiršta tame
amžyje daug daugiaus, nėg mergaičių. Kas
sulaukė 6 metų, tai gali tikėtis pragyvensiąs
vidutiniai net 43 metus, jei katalikas, tai 44
metus, jeigu pravoslavas, tai 43 metus, o jei
žydai, tai tik 40 metų. — Sulyginus vidutinį
amžių Rusijos gyventojų su tuo pačių gyventojų
apšviestiesnių šalių pamatysime, kad Rusijoje
katalikas gyvena ant 3 metų mažiaus, protes-
tantis ant 4 metų, o žydai ant 6 ar 7 metų
mažiaus, nėg Vokietijoje, Prancuzijoje ir Bel-
gijoje.

**Darkymas ir naikinimas lietuviškų
senovės paminklų.** Štai griuvėsiai Trakų
senovės pilių; viena ant sausumos, kita ant
ažero salos. Nuo abiejų žiuri į mus bent
penki šimtmečiai; žiurint į tas senovės liekanas
kyla galvoje daugybė lyg iš miego pabudintų
atminimų apie gražę praeitę... Ale murai
tie niekam matyt nerupi, nieks jų neprižiuri
ir jie kaskart nyksta ir nyksta labyn. — Kauno
senovės pilis apdailinta maskolišku parašu:
„Uždrausta imti plytos, akmenis ir daryti...
nešvarumai“, nors kuonobjauriausiai apterštą ap-
linkų, ir nēr nešvaresnės vietos visame Kaune.
Liekamas Dubinikų pilies grafas B. Tiškevičius
atidavė nesenei aplinkiniams gyventojams
(žydeliams) pečiams statytis. — Medininkų
murus sergsti sodaunikas; jam yra daleista

imti plytų tik budai ir ugnavietai pasidaryti. Žinunai aprokuoja, kad tokiu būdu tų murų šv. Kazimiero pilies išteks sodaunikams tik ant keliolikos metų. Griuvėsius Kreivos pilies daboja valsčiaus raštinikas, nės viduj murų įsiai bulves augina ir prisipjauja dvejatą vežimų šieno. Geriausiai užsilikę yra Lidos murai, ale gulėdami prie paties vieškelio reikalauja, kad kasmet kas nudaužytų išsiliuosavusius akmenis, kurie gal kam ant galvos nugriuti. Didžiausią dalį Gelgaudo pilies valdytoja perkeitė į svirną. Raudonės pilis ir-gi tapo sudarkyta perdirbimu. Erdvilo ir Mindaugo pilis Naujapilėje (Novogrudu) jau visai nkvsta nuo žydelių rankų. Raudondvario naujieji rumai visai prarijo senovės pili, iš kurios dabar billiardinė salė padaryta, (Glos.)

Kaštai kariumenės. Nišpasakytą daugybę pinigų išduoda ant kariumenės šiandienykštės viešpatystės. Štai trumpi skaitliai: Maskolija drauge su rezervistais reikale gali pastatyti per 9 milijonus pikių; Prancuzija ir Vokietija po 4 $\frac{1}{2}$ miliono; Austrija apie 4 mil., Italija 2,200,000, Anglija 700,000 ir tt.

Tykiame laike visoje Europoje kazarmėse yra laikoma 4,250,000 kareivių. Pakilus visuotinei karei, i musį gali stoti 16 $\frac{1}{2}$ milijonų kareivių, o drauge su rezervistais skaitlius jų pasidaugintų lik 34 milijonų. Jeigu šitą baisų kareivių skaitlių sustatyti i vieną koliumną iš 4 eilių, tad ilgis jos tęstusi nuo Madrito (Ispanijos sostopilės) iki Peterburgui. Europoje apskritai imant, viens kareivis išpuolo ant 10 gyventojų arba ant 5 vyrų.

Viso svieto kareivija susideda iš 5 $\frac{1}{2}$ miliono ginkluotų kareivių, o drauge su rezervistais skaitlius pasididina iki 44 $\frac{1}{2}$ miliono. Jeigu šitiems kareiviams palieptų išmušti visus likusius svieto gyventojus, tad kiekvienam kareivui parsieitų užmušti po 32 žmogystas.

Jeigu kareivius viso svieto sustatyti i eilę ant ekvatoriaus, tad eilė ta apjuostų visą žemės kamuolį, tankumas eilės būtų tokis, juog šautuvo vieno kareivio būtų padėtas ant peties pirm jo stovinčio. Jeigu kas norėtų padaryti peržvalgą viso svieto kareivių teip i eilę sustatyty, turėtų nesustodamas važiuoti trukių 70 dienų ir per minutą peržvelgti 2000 žmonių.

Vienas šuvis iš visų šiandienykščių kareivių šautuvų kaštuoja pusantro milijono frankų (frankas tai 37 kapeikos ant mus pinigų.) Užlaikymas teip didelės kariumenės nišpasakytai daug kaštuoja. Europos viešpatystės kasmet ant kareivių (neskaitant kariškų garlaivių) išduoda beveik 5 milijardas (miliardas tai 1000 milijonų) frankų. Kiekviena sekunda ant kareivių eina 137 $\frac{1}{2}$ frankų (apie 51 rublis). Likusiose svieto viešpatystėse ant kareivių (išskiriant garlaivius) išeina kas metas viens milijardas

frankų. Visus tuos pinigus paveikslė visokių mokesčių išrenka nuo gyventojų, kurie tokiu būdu turi sunkiaus dirbti, nės dalis jų darbo eina ant nieko neveikiančios, tik viešpatuojantiems reikalingos kariumenės.

Mūsų knygos.

Lietuvos Ukininkų Kalendorius metams 1899.*)

Pusl. 68. Išleista neva Vilniuje, ale matomai, J. Schoenkė's Tiltėje.

Pradėsiu nuo kalendorinės dalies, kuri gal ir gera yra, ale galėtų būti da geresnė. Jeigu sutaistytojai kalendoriaus būtų idėję žydu ir maskolių šventes. Josios lietuviams žinot butinai reikia, nės per nežinojimą tų „šventų“ dienų žmogui-ukininkui daug gaišaties kartais atsitinka. Nuvažiuoji už kokių 3 mylių i kasą ar i kokią kitą valdžios vietą, o čia pasirodo, kad karališka šventė... na ir lauk su reikalu kitos dienos. Nusivarai su dideliu vargu sunkų vežimą malkų parduoti ir... žiurėk-žydeliams „peisakinės“, ar „neštinės“, ar „kučkos“: na ir grįžk atgalios be dalios, nės kas pirsks per žydu šventes. Tai viena negera pusė tos dalies kalendoriaus. Kita, tai klaidinai vardai nekurių Lietuvos vietų, ypač Vilniaus gubernijos. Teip, reik rašyt: ne *Alkeninkuose*, bet *Val-kininke*; ne *Arenuose*, bet *Varėne*; ne *Ohitoje*, bet *Alytuje* („iš Alytaus“); ne *Batrimančiuose*, bet *Butrimonyse*; *Marijampolė* yra valdžios pramanytas vardas, žmonės-gi *Starpole* tą miestą vadina, o jaunoji lietuvių karta jį ėmė *Senapile* vadinti.

Apie jomarkus turių pasakyti, kad kalendoriuje, nepaminėta apie tai, jogei Suvalkų gubernijos miestuose jau keletas metų, kaip įvesti dvejį jomarkai — vienas tikrasis, o po jam i nedėlią arba i dvi da kitas, pajomarkys buna.

Prie kalendorinės dalies priguli ir *Pačio* bei *Telegrafo* tiesos, kurios šiame kalendoriuje gan gerai ir pilnai surašyta. — Tiek apie kalendorinę dalį.

Dabar pažiūrėsimė, kas yra šiame kalendoriuje raštų dalyje, kuri užima 43 puslapius. Pirmučiausiai eina moksliskas straipsnis *Gyvuolių Dakto* parašytas: *Apie gromulinimą pašarių*. Čionai aprašyta, kaip pašarai gyvuolių suėsti pereina i kuną ir i ką jie pavirsta. Kas atsidėjęs persikaitys tą straipsnį, tai igys supratimą apie susinaudojimą pašarų gyvuolio kune. — Prie moksliskų straipsnių priguli ir aprašymas drąsaus *Nanseno kelionės i žiemius*. Šitas straipsnelis smagiai parašytas p. P. A. —

*) Ant pirmojo puslapio padėta: „Sudėjo „Varpiečiai“. Pranešame, kad tai padaryta be žinios „Varpo“. Rd.

Tos pačios moksliškos eilės yra istoriški straipsneliai: *Išnykimas vilkų Lietuvoje* ir *Vygriai*. Pirmas pasemtas iš „Vienybės“ ir priguli plunksnai B-s., antras-gi paimtas iš „Tėvynės“. Abudu straipsniai bus su nauda perskaityti.

Apsakoje (verstoje iš lenkiško) *Jonukas Muzikantas* dailiai aprašyta gaudus gyvenimas vieno varguolio vaiko, kuris neišpasakytai buvo linkęs prie muzikos. Jisai pamatęs dvarponio Lekojaus kambaryje tikrąją skripką (patsai Jonukas turėjo tik iš lentučių jo paties padarytą skripką) jau negalėjo atsikratyti nuo pagundymo pasiimti nors i rankas tą instrumentą. Vieną vakarą Jonukas niekeno nematomas įslinko į pono kambarius ir priselino prie tos geidžiamos skripkos, bet buvo sugautas per vagį ir apsудytas vaito ant nuplakimo. Panaktinis nuplakė jį, nuo ko vaikas išsingo ir numirė. Paskutiniai žodžiai miršančio Jonuko buvo: „Mama! Ar Dievas duos man danguje tą tikrąją skripką?“ Eilės „*Dėlko žydai nevalgo kiaulienos*“ parašytos V. Kapso jau buvo anais metais „Aušroje“ patalpintos. Kalendoriuje jos pertaisytos. „*Daina*“ P. Sekupasakos — gera yra. — Jeigu da paminėsime „*Laiška Maušiaus pas Leiba*“, tai bus viskas.

Rašyba šio Kalendoriaus yra grynai lietuviška su š, ž, be lenkiškų t.

Rodijame lietuviams nusipirkti ši kalendorių, nepasigailėsit!

Ukiškasis Kalendorius ant 1899 metų. Sudėjo „*Sargiečiai*“. Išleistas matyt pas Otto von Mauderode, turi 128 puslapius.

Kalendorinė dalis lygiai tokia pati, kaip ir anojai; aišku, kad vieno rašėjo sutaisyta. „*Pačto taisyklės*“ parašyta daug praščiau, neg anamjame. *Palyginimas pinigų* parašyta pagal senei jau išėjusią iš vartojimo maštą. Taip Amerikos dolieris pagal šitą kalendorių vertas yra tik 1 rubl. 29¹/₂, kuomet dabar jis yra laikomas i 1 rubl. 94 kap. i vokišką markę kalendorius keičia tik ant 30⁹/₁₀ kap., kuomet dabar gaunama už ją apie 46 kap.; frankas dabar vertas apie 37 kap., o kalendorius duoda tik 25 kap. — Surašyme mierų yra išispraudus didelė klaida ant 119 pusl.: ten parašyta: „Gramas (gr.); turi but „Granas (gr.)“ — Tiek apie kalendorinę dalį. — Eikime prie raštų dalies, ji užima 90 p. Apsakėlė, „*Santaika*“: *Dėdės Atanaxo* gerai aprašo bergždžią vaidą dviejų ukininkų pakilusį iš bobų plepalų. Už kokius ten niekniekius pasidarė juodu po sudu, sudžioms sukišo apie po 20 rublių, o kaip apsižiūrėjo ir susitaikė, tai net gėda abejiems provauninkams pasidarė, kad už tokius menkniekius turėjo provotis ir vaidytis terp savęs. — Kita gan smagi apysaka turi vardą „*Bėda*

geram žmogui, bet ir niekšui ne visados laimė“; parašė ją Savasis. Buvo pavargėlis, teisingas darbininkas Jonas Bevuogis, kuris iš bėdos ėmė verstis lietuviškomis knygomis, ir gerai jau jam ėmė sektis. Ale neitiko jisai vaitui girtuokliui Jurgelai, kuriam kitąsyk Bevuogis buvo gyvastį išgelbėjęs. Bet nevidonas Jurgela nežiūrėdamas ant anos geradėjystės Bevuogio daneša ant jo policijai; pas Bevuogį randą knygų ir išbugdo jį i Rygą ant apsigyvenimo. Čionai Bevuogis gauna darbą, pralobsta, už kelių metų grįžta Lietuvon ir nusipirkes 15 desetinių laimingai ima gyvent. Jurgela-gi užbaigia savo dienas verksmingai. girtas arklų ėneštas i praperšą gauna tenai galą. — Dvejos *Maironio* eilės yra geros, tik „*Jo pirmoji Meilė*“ i ukišką kalendorių nelabai tinka. Du ukiški straipsniai: *Ko reikia žemei, kad būtų vaisinga* ir *Dauglaukinė Ukė* — yra naudingi. — Iš *Patarmių virėjoms* prie ponystos tarnaujančioms yr kas pasirinkt, nės surašyta 68 zupos ir 16 priedalu prie jų. — *Naudingos Patarmės* irgi nekurius bus naudingos. — Tai beveik viskas. Rašyba su *cz* ir *sz*, ū ale be lenkiškos t.

Ant galo pagalios turiu da persergėti skaitytojus kalendorių, kad jie nelabai tikėtų tiems apgarsinimams, kuriuos ras prie galo kalendoriaus, nės tai daugiausiai tik pasigyrimai. kad tik pinigą iš žmogaus ištraukt. Su ligomis verčiaus eikite pas daktarus ir neleiskit pinigų ant visokių „Imorydų pulverių“, kurie buk „gydo ir prašalina ymorydus (subingrobio kraujavimą, masgus) ir tt. —

Užbaigdamas rodiju visiems parsikviesti ir *Ukiškąjį Kalendorių*, nės jis yr geras ir didelis 1. abiem-gi kalendoriam rodijų ant 1900 pasitaisyti savo klaidas. U.

Atsišaukimas.

Jau 40 metų netoli, kaip maskolių činovnikai prisispyrę verčia mus i pravoslavus ir maskolius.

Užgynė jie mums lietuvišką spaudą, norėdami, kad mes priimtume jų bjauriąją „graždanką“. Bet lietuviai su pagirtinu tvirtumu ir vienybe nė norėte nenorėjo atsisakyti nuo savo senei jau prigijusių Lietuvoje lotyniškai-lietuviškų litarų. Prisigabėnome mes iš užrubežės visokių knygų ir laikraščių, ir maskoliams nė gero. Užvertėme maskolių valdžias prašymais, kad sugrąžintų mūsų spaudą.

Pakėlėme visam sviete riksmą apie mūsų persekiojimus. . . Ir štai maskoliai pamatė, kad nieko iš jų užmanymų neišeina, ir dabar jau patys žada neužilgio leisti lietuviams spaudintis knygas, kaip jie sau nori. Tik nepamislykite, kad tai bus iš maskolių pusės kokia malonė! Ne, tai mus pačių nuopelnas, kad priversime maskolius prie to.

Neapleiskime mes to darbo, iki galutinai nelaimėsime!

Jau maskolių čionovnikai buvo uždraudę net bažnyčias statyti ir taisyti katalikus. Ale Kražių didvyriai savo drąsiu pasipriešinimu ir krauju atprovojo nuo maskolių liuosybę taisymo ir statymo bažnyčių.

Gimnazijose ir kitokiose mokyklose maskoliai jau atvirai buvo pradėję varyti mūsų vaikus į cerkves, ant pravoslaviškų „molebnų“ ir maskoliškas maldas kalbėti. Bet vyriškas pasipriešinimas Mintaujos, Palangos ir Šiaulių gimnazijų lietuvių ir čionai nulaužė čionovnikų ragus. Ir štai ciecorius Mikalojus II. vasarą 1897 m. išleidžia paliepimą, kad neverstų katalikų vaikų prie pravoslaviškų maldų. — Ko negalėjo padaryti lenkų didžiunai savo nuolankumu prieš maskolius, tai padarė lietuvių vaikai savo drąsumu ir vienybe.

Iš tų paveikslų matome, kad mes lietuviai jau tik per tą keletą paskutinių metų išlaimėjome kelis svarbius palengvinimus ne tik sau, bet ir kitiems Rusijos katalikams. Tai-gi aišku, kad mus darbai, pasišventimas, kraujas ir kančios neina per nieką.

Ale daug da liko mums padaryti! **Mokyklos** mūsų, tai maskolystės ir pravoslavijos lizdai. „Učiteliai“, už mus sunkiai uždirbtus pinigus užlaikomi, kalte kala į mūsų vaikų galvas pravoslavijos ir maskolystės mokslą. Reikalaukime, kad mokyklose būtų mokintojais ne maskoliai,

bet mus pačių išrenkami lietuviai. Reikalaukime, kad pagal „Ukazą“ ciecoriaus Aleksandro II. Lietuvos mokyklose mokslas būtų lietuviškai išguldomas. Iki nebus įvesta tikėjimo mokslas ir lietuviška kalba į mus mokyklas ant tikrų lietuviškų knygų, iki tol neduokime pinigų ant naujų mokyklų — Nutarimus savo apie tai surašykime ant popieros ir per vaitus arba starsinas paleiskime toliaus, kad ir augštesnė valdžia žinotų mūsų norus. — Į bjaurias maskoliškas mokyklas visai neleiskime savo vaikų. Gero juos ten neismokys. Patys mokinkime vaikus namie.

Valsčių kanceliarijos, sudai ir kitos valdžios vietos, tai vis vermsės, iš kurių čionovnikai rupinas maskolystės srioves ant mus paleisti. Tokiose vietose maskolių tarnai nenori su mumis lietuviškai kalbėti. Ne šnekėkime-gi mes tenai kitaip, kaip tik lietuviškai. Jeigu čionovnikai nori Lietuvos duoną valgyti, tegul jie kalba su mumis lietuviškai — jūg jie turi mums tarnauti, o ne mes jiems!

Ant renkamų vietų visur rinkime tik dorus žmones ir tikrus lietuvius!

Bažnyčiose ne visur, kur prigulėtų viešpatauja lietuviška kalba. Dažnai da randasi tokios beveik perdėm lietuviškos parapijos, kur įvesta lenkiški giedojimai ir pamokslai. Tegul lietuviška kalba viešpatauja!

Kunigams, kurie eina prieš lietuvius, tegul lietuviai neduoda kalėdos ir kitokių pelnų!

Atsakymai.

Sapalių Žvakel. Dėkui už žinias Gal Tamista persiustum gaidas, tai pažiūrėtume. Ikišiol lietuviškų dainų su gaidomis atspausa labai mažai; paminėtos tik „Lietuviškos Kanklės“.

S. Ta. Žinias gavome.

Ežiui. Žinios tilps, eilės — ne.

Asakalėlui. „Vanduo ir tt.“ gavome.

D. A. V. „Patarmės moterims“ gavome.

Turinys.

Parapijų reikalai. — Bitė ir Kirmėlaitė. — Apsakinėjimas apie žemę, vandinį ir orą. — Ne į Svečius. — Korespondencijos. — Visokios žinios. — Mūsų knygos. — Atsišaukimas — Atsakymai.